

Stolpersteine in Veendam

Leerlingen geven slachtoffers Holocaust een gezicht

We leven tegenwoordig in een overgangperiode waarin steeds minder overlevenden kunnen getuigen van hun ervaringen tijdens de Holocaust. Hierdoor komt het herdenken van de Holocaust in een nieuwe fase. Dit was de aanleiding voor de sectie geschiedenis van de OSG Winkler Prins in Veendam om op zoek te gaan naar een nieuwe aanpak. Uit de gemeenten Veendam en de voormalige gemeente Wildervank (nu ook Veendam) werden in totaal 200 van de 215 Joodse inwoners afgevoerd. Daarvan overleefden slechts vijf de kampen.

Henriëtte Postema is docente geschiedenis op de OSG Winkler Prins in Veendam.

De Duitse kunstenaar Gunter Demnig heeft vanaf 1992 al 57.000 zogenaamde *Stolpersteine* geplaatst voor huizen waaruit Joodse inwoners zijn afgevoerd tijdens de Tweede Wereldoorlog. *Stolpersteine* zijn stenen waarop messing plaatjes – van tien centimeter in het vierkant – zijn bevestigd. Op deze plaatjes zijn de naam, geboortedatum en overlijdensdatum en -plaats van de persoon gegraveerd. In Nederland werden de eerste *Stolpersteine* geplaatst in 2007. Ondertussen liggen deze stenen verspreid over meer dan honderd gemeenten in Nederland.

In de gemeente Veendam ging de Stichting Herdenkingsstenen Veendam Wildervank (SHVW) aan het werk om vergelijkbare stenen – ze heten hier herdenkingsstenen – te plaatsen. Momenteel liggen 56 van deze stenen in de gemeente. De stichting had bij het plaatsen van de stenen regelmatig contact met scholen in Veendam. Leerlingen waren aanwezig bij plaatsingsceremonies en scholen adopteerden stenen. Tegelijkertijd wilde de SHVW meer doen op het gebied van educatie. Dit leidde tot een samenwerking met de sectie geschiedenis van de OSG Winkler Prins in Veendam.

Het plan

De sectie geschiedenis had het idee om de personen achter de steentjes weer tot leven te laten komen. Door middel van sets met bronnen wilden de docenten de leerlingen onderzoek laten doen naar de levens van deze mensen. Niet de dood maar vooral het leven van de slachtoffers moest hiermee een centrale plaats krijgen in het project. Leerlingen onderzoeken het materiaal en maken op basis van de puzzelstukjes van het leven van hun hoofdpersoon een minitentoonstelling of een monument over het leven van hun persoon. In eerste instantie zochten we vooral informatie over de jonge slachtoffers omdat dit de leerlingen meer zou aanspreken. Het bleek lastig over hen informatie te vinden. Met hulp van de SHVW werd er gezocht in oude kranten en archieven, op websites en in boeken. Het doel was om ongeveer tien bronnen per persoon te vinden. Voorbeelden van bronnen zijn foto's, advertenties van het familiebedrijf en een huwelijksakte. De bronnen werden gedigitaliseerd, uitgeprint, gelamineerd en per persoon in één dossiermap gestopt. Voor de uitvoering van het project moesten er minstens vijf dossiers zijn, zodat klassen van 25 in groepjes van ongeveer vijf leerlingen aan het project konden werken. Momenteel zijn er acht dossiers klaar.

Naast de dossiers die geleverd worden door de docent kan de leerling in de eigen omgeving ook onderzoek doen naar het leven van de desbetreffende persoon. Denk daarbij aan een het zoeken naar een foto van de straat waar het huis van de weggevoerde persoon heeft gestaan uit de tijd zelf, of het zelf maken van een foto van de straat zoals die er tegenwoordig uitziet. Zo kan de map met bronnen ook tijdens het project door leerlingen worden uitgebreid.

Doel

Door de leerlingen onderzoek te laten doen naar het leven van de Joodse slachtoffers uit hun eigen regio proberen we ze te laten zien dat de Holocaust heeft plaatsgevonden in

hun eigen omgeving en dat het daarbij ging om gewone mensen zoals zichzelf. Door de fysieke, sociale en culturele omgeving van de slachtoffers door leerlingen te laten verkennen willen we de slachtoffers een eigen gezicht geven. Omdat de eigen leefomgeving in dit onderzoek centraal staat, hoop ik leerlingen het inzicht te geven dat alle vormen van haat dichtbij kunnen plaatsvinden, toen en nu. Zo komt de persoon voor de leerling tot leven, en krijgt deze geschiedenis meer betekenis dan alleen een naam op een gedenksteen, een monument of twee minuten stilte.

Werkwijze in de klas

Leerlingen werken in de klas aan de hand van een stappenplan. Daarin staat hoe de leerlingen de bronnen moeten analyseren, maar ook dat ze een eigen bijdrage kunnen

leveren aan het eindproduct. De eigen bijdrage is in ieder geval dat de leerlingen op pad gaan en onderzoeken waar de steen van hun persoon ligt en hoe de omgeving er nu uitziet. Ze maken foto's van een nog bestaand woonhuis, of van de plek waar ooit een huis stond. Ook kunnen er andere punten in Veendam worden opgezocht die herinneren aan deze persoon, zoals een straatnaambord. Als de leerlingen het stappenplan goed volgen, krijgen ze een indruk van het leven van een Joods slachtoffer van de Holocaust in Veendam. Alle bronnen geven een stukje informatie over een leven dat zich afgespeeld heeft in hun eigen leefomgeving. Het eindproduct kan

‘Niet de dood maar vooral het leven van de slachtoffers moest in dit project een centrale plaats krijgen’

verschillende vormen krijgen: een minitentoonstelling, een monument, een presentatie, een film of een toneelstuk over het leven van een Joods slachtoffer uit Veendam. Vorig schooljaar is er een pilot gedraaid met drie derde klassen. Dit jaar gaan alle derde klassen meedoen. Het project maakt deel uit van een projectweek over de Tweede Wereldoorlog, waarin ook andere vakken participeren. ■

Boven: Voorbeeld van bronmateriaal in de dossiermappen.
Onder: Stolpersteine in Stralsund. Foto: James Steakley.

